

DZIENNIK PRAW



PAŃSTWA POLSKIEGO.

WARSZAWA.

№ 16.

8 listopada 1918.

Treść:	36. Dekret o opiece nad zabytkami sztuki i kultury	93
	37. Dekret w przedmiocie zarządu sprawami komunalnymi na terenie c. i k. wojskowego Generalnego Gubernatorstwa Lubelskiego	98

36.

DEKRET

Rady Regencyjnej o opiece nad zabytkami sztuki i kultury.

MY, RADA REGENCYJNA KRÓLESTWA POLSKIEGO postanowiliśmy i stanowimy, co następuje:

Zasady ogólne.

Art. 1. Wszelkie zabytki kultury i sztuki, znajdujące się w granicach Państwa Polskiego, wpisane do inwentarza zabytków sztuki i kultury, podlegają opiece prawa.

Należące do Państwa Polskiego lub do jego obywateli, lub do instytucji polskich zabytki sztuki i kultury, znajdujące się zagranicą, mogą być przedmiotem szczególnych środków ochrony ze strony władzy państwowej polskiej oraz umów międzynarodowych, stosownie do osobnych w tej mierze postanowień.

Art. 2. Opieka nad zabytkami sztuki i kultury należy do Ministerstwa Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego.

Art. 3. Czynności związane z opieką nad zabytkami sztuki i kultury sprawują konserwatorzy zabytków sztuki i kultury, mianowani przez Ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego.



265.

Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej

z dnia 6 marca 1928 r.

o opiece nad zabytkami.

Na podstawie art. 44 ust. 6 Konstytucji i ustawy z dnia 2 sierpnia 1926 r. o upoważnieniu Prezydenta Rzeczypospolitej do wydawania rozporządzeń z mocą ustawy (Dz. U. R. P. Nr. 78, poz. 443) postanawiam co następuje:

L. Postanowienia ogólne.

Art. 1. Zabytkiem w rozumieniu niniejszego rozporządzenia jest każdy przedmiot tak nieruchomy,

jak ruchomy, charakterystyczny dla pewnej epoki, posiadający wartość artystyczną, kulturalną, historyczną, archeologiczną lub paleontologiczną, stwierdzoną orzeczeniem władzy państwowej, i zasługujący wskutek tego na zachowanie.

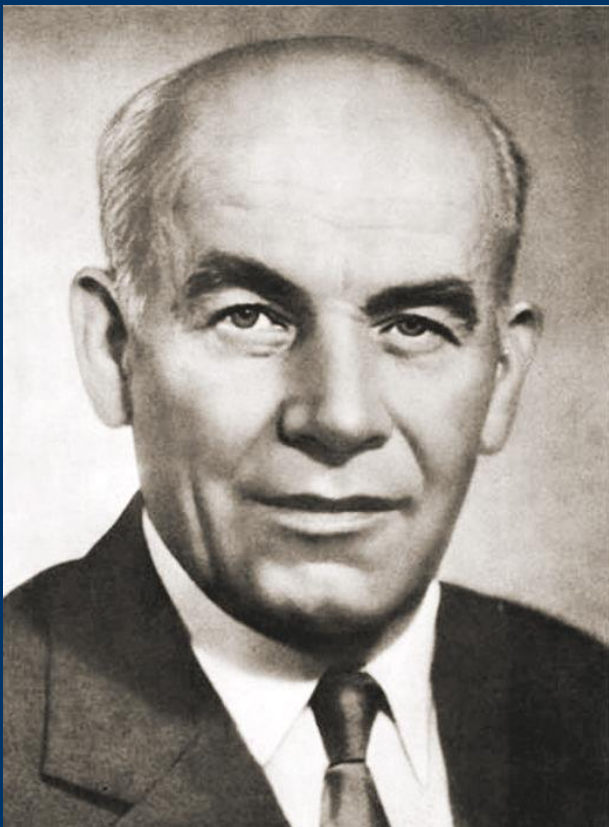
Art. 2. Za zabytki mogą być w szczególności uznane:

1) jaskinie i groby wraz z przedprokami; grodziska [horodyszczna, „zameczyska”, pilałnie, t. zw. szwedzkie góry, okopy, szance i wały]; ślady osad lądowych i nawodnych; ementarzyska szkieletowe i ciałopalne, „pola urnowe” oraz poszczególne groby, kurhany, mogiły, kopcze; kopalnie przedhistoryczne (krzemienia, soli, bursztynu, miedzi, żelaza i barwzków mineralnych); piece garncarskie i piece do wytapiania metali; kęgi kamienne i kamienie usia-

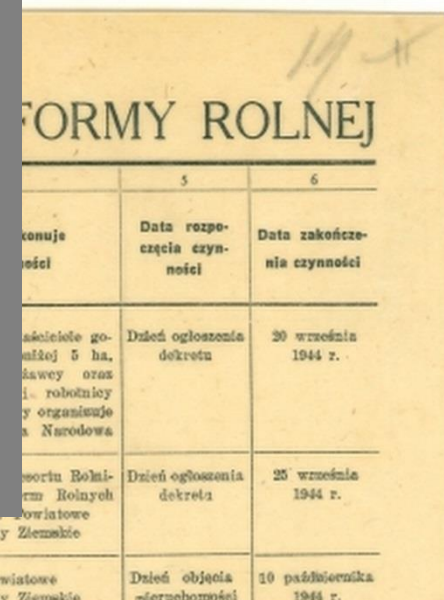


W czasie walk i po ich zakończeniu żołnierze niszczyli i palili zabudowę miast, ale i również mniejszych miejscowości. Utrudniało to w znacznym stopniu powojenne zagospodarowanie tych obszarów przez osiedlających się tam Polaków. Zagospodarowaniem oraz procesem włączenia do gospodarki, ogólnokrajowych terenów kraju kierowało od listopada 1945.

Ministerstwo Ziem Odzyskanych
pod przewodnictwem Władysława Gomułki.



Jednym z ważniejszych haseł jakie komuniści zawarli w Manifeście PKWN, było przeprowadzenie reformy rolnej. Pierwszy dekret wydano **6 września 1944** Dz. U. z 1945 r., nr 3, poz.13



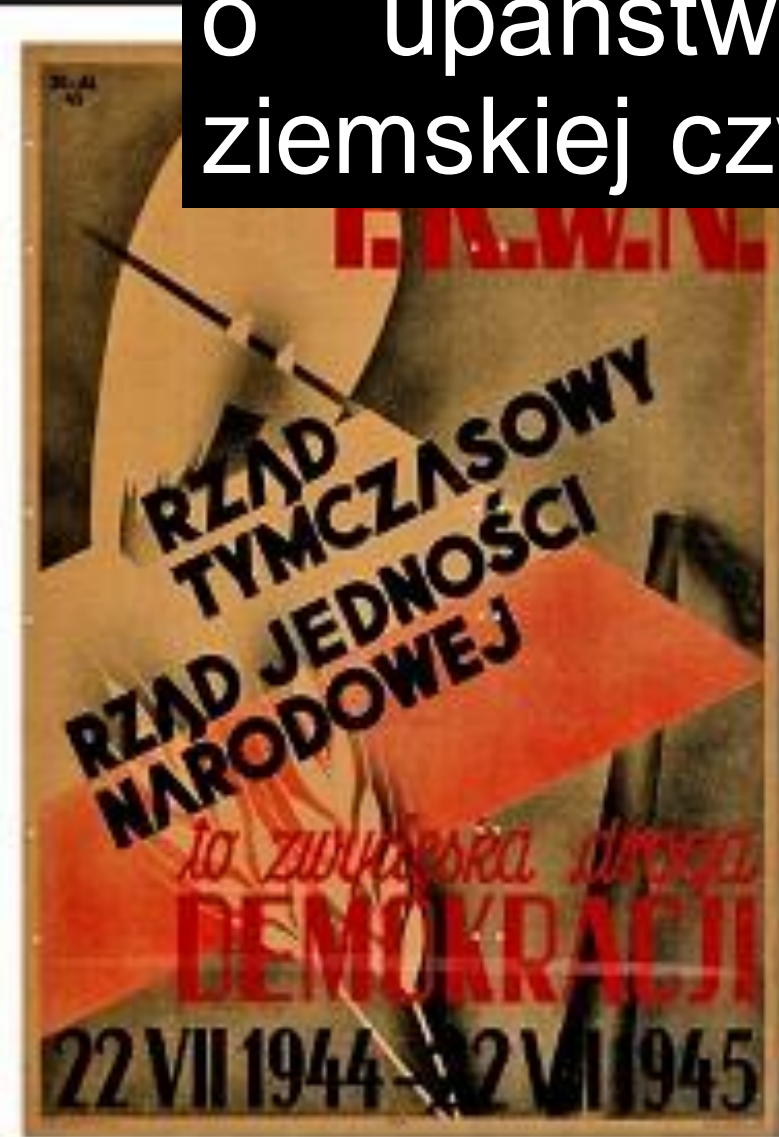
	5	6		
konuje ności	Data rozpoczęcia czynności	Data zakończenia czynności		
Właściciele gruntów 5 ha, kłuski oraz robotnicy i organizacje Rolniczo-Narodowa	Dzień ogłoszenia dekretu	30 września 1944 r.		
Województwo Rolniczo-Lasowe Powiatowe Urzędy Ziemskie	Dzień ogłoszenia dekretu	25 września 1944 r.		
3. Spis objętych nieruchomości	Art. 7	Powiatowe Urzędy Ziemskie	Dzień objęcia nieruchomości	10 października 1944 r.

Na mocy tego dokumentu zarządzono wywłaszczenie dotychczasowych właścicieli bez odszkodowania. Takim zasadom podlegały dobra o wielkości powyżej 50 ha użytków rolnych, a na terenach województwa poznańskiego, śląskiego i pomorskiego-powyżej 100 ha.

W pierwszej fazie reformy przyznawano chłopom po 2-3ha gruntu. Dopiero kolejne uchwały podjęte w 1945, pozwoliły na tworzenie większych gospodarstw do 5h, a na pomorzu do 15ha,



Komunistom chodziło głównie o zdobycie poparcie chłopów, a w dalszej kolejności o upaństwowienie własności ziemskiej czyli **kolektywizację**.



Administracja rządowa i samorządowa po II Wojnie Światowej

Model sprzed wybuchu wojny

Własność Skarbu Państwa pomnażana wskutek aktów nacjonalizacyjnych

-dekret PKWN 1944 o reformie rolnej

-dekret PKWN 1944 o przejęciu niektórych lasów na własność Państwa

-dekret z 8 marca 1946 r. o majątkach opuszczonych i poniemieckich

-dekret z 6 września 1946 r. o ustroju rolnym i osadnictwie na obszarze Ziemi Odzyskanych i b.

Wolnego Miasta Gdańska



Dekret o reformie rolnej 1944 art. 2

Na cele reformy rolnej przeznaczone będą nieruchomości ziemskie:

- a) stanowiące własność Skarbu Państwa z jakiegokolwiek tytułu,
- b) będące własnością obywateli Rzeszy Niemieckiej, nie-Polaków i obywateli polskich narodowości niemieckiej,
- c) będące własnością osób skazanych prawomocnie za zdradę stanu, za dezercję lub uchylanie się od służby wojskowej, za pomoc udzieloną okupantom ze szkodą dla Państwa lub miejscowej ludności, względnie za inne przestępstwa, d) skonfiskowane z jakichkolwiek innych prawnych przyczyn,
- e) ⁽¹⁾ stanowiące własność albo współwłasność osób



d) skonfiskowane z jakichkolwiek innych prawnych przyczyn,

e) ⁽¹⁾ stanowiące własność albo współwłasność osób fizycznych lub prawnych, jeżeli ich rozmiar łączny przekracza bądź 100 ha powierzchni ogólnej, bądź 50 ha użytków rolnych, a na terenie województw poznańskiego, pomorskiego i śląskiego, jeśli ich rozmiar łączny przekracza 100 ha powierzchni ogólnej, niezależnie od wielkości użytków rolnych tej powierzchni.

O położeniu prawnym nieruchomości ziemskich, należących do kościoła katolickiego lub gmin wyznaniowych innych wyznań, orzeknie Sejm Ustawodawczy.



Inwentarz żywy i martwy art. 6

Minister Rolnictwa i Reform Rolnych obejmie niezwłocznie zarząd państwowy nad nieruchomościami ziemskimi, wymienionymi w art. 2 wraz z budynkami i całym inwentarzem żywym i martwym oraz znajdującymi się na tych nieruchomościach przedsiębiorstwami przemysłu rolnego.



Mienie podworskie

przejęcia na rzecz państwa takich ruchomości jak:
dzieła sztuki, przedmioty o charakterze artystycznym,
księgozbiory, archiwa rodzinne, nazywanych w
urzędowej nomenklaturze mieniem podworskim
dokonywano na podstawie przepisu wykonawczego do
dekretu PKWN

– Rozporządzenia Ministra Rolnictwa i Reform
Rolnych z 01.03.1945



AGNIESZKA ŁUCZAK, IPN POZNAŃ, REFORMA ROLNA I REPRESJE WOBEC POLSKIEGO, ZIEMIAŃSTWA PO ROKU 1944

Jasno sprecyzowane oczekiwania Stalina spowodowały, że komunistyczne władze decydowały się na użycie bardziej radykalnych metod, wprowadzając odpowiednie przepisy karne, które sprzeciw wobec reformy rolnej stawiały wśród przestępstw przeciw państwu. Dekret o ochronie państwa (z 30 października 1944 r.) podejmował tę kwestię już w art. 2: „Kto udaremnia lub utrudnia wprowadzenie w życie reformy rolnej, albo nawołuje do czynów, skierowanych przeciw jej wykonywaniu lub publicznie pochwała takie czyny, podlega karze więzienia lub karze śmierci”.

Zgodnie z „Instrukcją KC PPR o zadaniach komitetów folwarcznych” miały one pilnować, aby wywłaszczonym właścicielom pozostawiono tylko mienie osobiste (odzież, bieliznę, urządzenie mieszkania, sprzęt domowy itd.). Bardziej precyzyjnie na temat dóbr kultury pozostawionych w majątkach ziemskich wypowiedział się minister rolnictwa i reform rolnych w rozporządzeniu wykonawczym wydanym 1 marca 1945 r. Na podstawie paragrafu jedenastego właścicielom ziemskim pozwolono na zabranie tylko tej części majątku osobistego, która nie miała „wartości naukowej, artystycznej lub muzealnej”⁴. Postanowienie to było szczególnie bolesne, pozbawiało ich bowiem wielu pamiątek rodzinnych, chronionych często przez lata z wielkim wyrzeczeniem.



Dzieła sztuki i cenne przedmioty, które ocalały bezpośrednio po przejęciu majątków, miały zostać przejęte przez muzea na podstawie zarządzenia o zabezpieczeniu przez muzea podworskiego i opuszczonego mienia kulturalnego⁵. W oparciu o ten akt prawny pracownicy muzeów podjęli akcję zwożenia dzieł sztuki z majątków ziemskich. W wielu miejscowościach, szczególnie w Wielkopolsce, działania te podejmowano niemal natychmiast po przejściu frontu. Również warszawscy muzealnicy zaraz po wyzwoleniu Warszawy spod okupacji niemieckiej przejęli pod opiekę pałace w Wilanowie i Natolinie. Pojawiły się tam wymalowane na desce napisy w języku polskim i rosyjskim „Muzeum Narodowe w Warszawie, Oddział w Wilanowie i Natolinie”.



https://www.wilanow-palac.pl/historia_3.html



„Po drugiej wojnie światowej pałac wilanowski przeszedł na własność państwa, po szeroko zakrojonych pracach konserwatorskich został otwarty dla publiczności w 1962 roku jako oddział Muzeum Narodowego w Warszawie. Od 1995 roku jest to samodzielna instytucja podległa Ministerstwu Kultury i Dziedzictwa Narodowego. Na początku XXI wieku przeprowadzono kompleksowe prace rewitalizacyjne fasad pałacu, najcenniejszych wnętrz (m.in. apartamentów królewskich, Pokoi Chińskich i Myśliwskich) oraz ogrodów, wraz z terenem przedpola”.



Paweł Dzienis

Rewindykacja utraconych ruchomości na przykładzie księgozbioru wilanowskiego, Palestra 7-8/2018

Na podstawie dekretu PKWN z 6 września 1944 r. o przeprowadzeniu reformy rolnej (tekst jedn. Dz.U. z 1945 r. nr 3, poz. 13 ze zm).

przejęto na własność Skarbu Państwa zespół pałacowo-parkowy w Wilanowie. Wilanów wraz z Warszawą został wyzwolony spod okupacji niemieckiej 17 stycznia 1945 r. W dniu 19 stycznia 1945 r. w Wilanowie pojawił się kierownik Referatu Kultury i Sztuki Urzędu Powiatowego i sporządził protokół wizytacji. Następnie protokołem z 4 lutego 1945 r. przejęto na rzecz Skarbu Państwa na cele reformy rolnej majątek wilanowski, a decyzją ustną Muzeum Narodowemu w Warszawie zostały przekazane ośrodek zabytkowy w Wilanowie, park w Morysinie i pałac z parkiem w Natolinie.



Księgozbiór znajdujący się w ocalałym wyposażeniu Pałacu w Wilanowie w części 1551 dzieł w 1959 tomach został przejęty w 1944 r. przez Muzeum Narodowe w Warszawie. W toku powołanego we wstępie procesu cywilnego, toczącego się przed Sądem Okręgowym w Warszawie, ustalono, że 15 pozycji w postaci średniowiecznych rękopisów i ksiąg iluminowanych zostało bezpowrotnie utraconych przez Muzeum.

Jak wynika z uzasadnienia wyroku, Muzeum po II wojnie światowej nie posiadało nowych inwentarzy, a całość parków, budowli zabytkowych, wyposażenia wewnątrz, pracowni konserwatorskich, biblioteki i eksponatów muzealnych została przejęta w dniu 10 stycznia 1946 r. przez konserwatora zabytków „na zasadach normalnie w muzealnictwie przyjętych i praktykowanych, to znaczy na podstawie znajomości instytucji i jej stanu posiadania oraz wizji lokalnej, w wyniku której cały zasób przejął bez żadnych zastrzeżeń”.

W inwentarzu jako źródło pochodzenia księgozbioru wilanowskiego wskazano bibliotekę podworską w Wilanowie. (Paweł Dzienis op.cit. <https://palestra.pl/pl/czasopismo/wydanie/7-8-2018/artukul/rewindykacja-utraconych-ruchomosci-na-przykladzie-ksiegozbioru-wilanowskiego>)



Mienie podworskie

określa też w praktyce: depozyty przedwojenne i wojenne osób prywatnych, depozyty wojenne składane przez władze okupacyjne i zabytki przyniesione do Muzeum w 1939 r. oraz po powstaniu warszawskim, zabytki pozyskane w akcji rewindykacyjnej, objęte mocą dekretu o mieniu opuszczonym i poniemieckim, zabezpieczenia prokuratorskie i Urzędów Bezpieczeństwa, przepadki na rzecz Skarbu Państwa dokonane na podstawie wyroku Sądu Wojskowego, konfiskaty dokonane na podstawie orzeczeń wydanych przez organy ścigania i wymiaru sprawiedliwości lub pozasądowe w latach 1944–1956



Wyrok Sądu Najwyższego

*z dnia 29 października 2010 r.
I CSK 637/09*

Poza działaniem dekretu z 1944 r. o przeprowadzeniu reformy rolnej pozostały rzeczy ruchome nie będące składnikami inwentarza żywego i martwego, a także nie wchodzące w skład przedsiębiorstw przemysłu rolnego.



Art. 99 konstytucji marcowej

Rzeczpospolita Polska uznaje wszelką własność, czy to osobistą poszczególnych obywateli, czy to zbiorową związków obywateli, instytucji, ciał samorządowych i wreszcie samego Państwa, jako jedną z najważniejszych podstaw ustroju społecznego i porządku prawnego, oraz poręcza wszystkim mieszkańcom, instytucjom i społecznościom ochronę ich mienia, a dopuszcza tylko w wypadkach, ustawą przewidzianych, zniesienie lub ograniczenie własności, czy to osobistej, czy to zbiorowej, ze względów wyższej użyteczności, za ***odszkodowaniem.***



Tylko ustawa może postanowić, jakie dobra i w jakim zakresie, ze względu na pożytek ogółu, mają stanowić wyłącznie własność Państwa, oraz o ile prawa obywateli i ich prawnie uznanych związków do swobodnego użytkowania ziemi, wód, minerałów i innych skarbów przyrody – mogą, ze względów publicznych, doznać ograniczenia.



Warszawa – dekret z 26 października 1946 r. o własności i użytkowaniu gruntów na terenie m.st. Warszawy.

1950 r. – reforma ustroju administracji

20 marca 1950 r. – ustawa o terenowych organach jednolitej władzy państwowej – państwowe rady narodowe przejęły zarząd zlikwidowanych jednostek samorządu terytorialnego.

Art. 32 ust. 2 tej ustawy – własność samorządowa stała się własnością państwową



Utracone dobra kultury II WŚ

Looted art

Dobra pozostawione na wschodzie

RP oraz wywiezione

*kierunki wywozu – Niemcy,
Austria, ZSRR,*

W styczniu 1945 r. Warszawa - powstanie Naczelnej Dyrekcji Muzeów i Ochrony Zbiorów [NDMiOZ] , której przydzielono zadanie rewindykacji dóbr kultury



Lidia Małgorzata Kamińska

Powojenne składnice przemieszczanych dóbr kultury

W składnicach starano się przechowywać przedmioty według rodzajów. Natomiast wydaje się, że nie sporządzano zgromadzonym obiektom kart ewidencyjnych. Z wyjątkiem Warszawy i Krakowa

Komisje decydowały o wyborze zabytków przekazywanych ze zbiorów składnic i muzeów do sprzedaży przez Państwowe Przedsiębiorstwo Dzieła Sztuki i Antyki (P.P. Desa), utworzone 3 kwietnia 1950 roku.



Składy, składnice muzealne

Akcja zwózkowa

Ministerstwo Ziem Odzyskanych 1945-1949

Na wyszukiwanie i zabezpieczanie, na każdy przewóz ruchomości, nawet w obrębie jednego województwa, konieczne było uzyskanie odpowiednich zezwoleń. Wydawały je Okręgowe Urzędy Likwidacyjne



Stanisław Lorenz 1891-1999

1935-1982 Dyrektor
MN w Warszawie



Dekret 8 marca 1946 o majątkach opuszczonych i poniemieckich

Art. 2 - z mocy prawa (ex lege) na mocy dekretu na własność Skarbu Państwa przeszedł wszelki majątek Rzeszy Niemieckiej i B. Wolnego Miasta Gdańska oraz obywateli tych terytoriów z wyjątkiem obywateli narodowości polskiej

Majątek niemieckich i gdańskich samorządów przeszedł z mocy prawa na własność jednostek samorządu terytorialnego w Polsce



*Po zmianach ustrojowych 1989 r.
olbrzymie zasoby własności
Skarbu Państwa zostały poddane
prywatyzacji i komunalizacji na
rzecz gmin, powiatów i
województw.*







Organy ochrony zabytków

Minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, w imieniu którego zadania i kompetencje, w tym zakresie, wykonuje Generalny Konserwator Zabytków;

Wojewoda, w imieniu którego zadania i kompetencje, w tym zakresie, wykonuje wojewódzki konserwator zabytków

Kierownik delegatury, z upoważnienia wojewódzkiego konserwatora zabytków, na terenie swojego działania prowadzi kontrole i sprawy, w tym, w szczególności, wydaje decyzje administracyjne.



Art. 96 UOZ – Miejski Konserwator Zabytków Kierownik instytucji kultury

- ⊙ Wojewoda, na wniosek wojewódzkiego konserwatora zabytków, może powierzyć, w drodze porozumienia, prowadzenie niektórych spraw z zakresu swojej właściwości, w tym wydawanie decyzji administracyjnych, gminom i powiatom
- ⊙ Wojewoda, na wniosek wojewódzkiego konserwatora zabytków, może powierzyć, w drodze porozumienia, prowadzenie niektórych spraw z zakresu swojej właściwości, w tym wydawanie decyzji administracyjnych, kierownikom instytucji kultury wyspecjalizowanych w opiece nad zabytkami.

Nie dotyczy to do spraw dotyczących prowadzenia rejestru i wojewódzkiej ewidencji zabytków, a także wydawania w tym zakresie decyzji administracyjnych.

Powierzenie spraw, w tym wydawania decyzji administracyjnych, kierownikom, o których mowa w ust. 3, może nastąpić za zgodą organizatora właściwego dla tych instytucji.
